

B E V E Z E T É S

A magyar huszárnak és elődjének, a magyar könnyű lovasnak ezeréves multja megérdemli, hogy megörökítsük. Megérdemli a magyar szemponton túl már csak azért is, mert a világ minden részében ismert „Huszár“-névvel megjelölt könnyű, lovas fegyvernem mintaképe a magyar huszár, mint ahogyan annak idején Európában a könnyű lovas legtokéletesebb megszemélyesítői és mintaképei a Duna-Tisza mentén letelepedett lovas-
őseink voltak.

A magyar könnyű lovas és a későbbi huszár hosszú, évszázados fejlődésének útját nem volt nehéz követnünk. Mindenekelőtt azért nem, mert ha ennek fejlődési vonala a kereszténység felvétele után Nyugat befolyása alatt ideiglenesen meg is szakadt s ennek a lovasfajtának szerepét hazánkban csupán az itt letelepedett, illetőleg itt élő rokonnépek (székelyek, kúnok, besenyők) vitték is tovább: a magyar nép lelkében, véralkatában a honfoglaló ősök szelleme és harcmódja csorbíthatatlanul tovább élt, mint parázs a hamu alatt. Legfényesebb bizonyítékunk erre az, hogy a magyar vitézek az Európában őseink harcmódjával közel 500 évvel utánunk megjelenő török taktikáját úgyszólván egyik napról a másikra átvették és azt kifogástalanul alkalmazták.

A magyar huszár lelki elődje kétségtelenül a honfoglaló magyar könnyű lovas. Ezt azonban nem szabad úgy értelmeznünk, hogy a honfoglaló magyar könnyű lovasból zökkenő és megszakítás nélkül, folyamatosan fejlődött ki az a nagyszerű fogalom, amit évszázadok óta világszerte huszárságnak neveznek. Szent István ugyanis nemcsak a magyar államot szervezte meg nyugati módra, hanem a magyar hadügyet is. Ez pedig azt jelentette, hogy a 11. századtól kezdve lovasági fegyvernemünk súlypontja egyre jobban a nehéz lovaságra, mint csatadöntő tényezőre helyeződött s a keleti (rokon és idegen) nemzetiségek szolgáltatta könnyű lovaság másodrendű tényezővé vált. A helyzet csak akkor változott meg gyökeresen s akkor billent a mérleg újra a könnyű lovaság javára, amikor délen a török ellen, a török ellen-szeréül huszár kellett.

A könnyű lovas töröknek egyre fenyegetőbb térhódítása követelte meg tehát, hogy a haderő zöme és lelke nálunk is a könnyű lovas legyen, aki az akkori világban a török egyetlen méltó és hatásos ellenfelének bizonyult.

A magyar nép örömmel üdvözölte az új, azaz megismétlődő jelenséget, a huszárok száma egyre szaporodott; csakhamar megjelent soraik között a legelőkelőbb főúr és a legegyszerűbb jobbágy egyaránt. A nehéz lovas a huszár izmosodásával lépést tartva sorvadtt, gyöngült, míg nem hazánkban teljesen letűnt a színtérről.

A mohácsi vész utáni török hódoltság hadakozásoktól és bajvívásoktól visszhangzó korában izzott, acélosodott a magyar huszár nemes anyaga. A végvárak harcaiban csiholódtak ki azok a magyar faj lelkében élő egyéni, virtuosos tulajdonságok, melyek később a magyar huszárt világhírnévhez segítették. A magyar hadszíntér ebben az időben Európa hadüiskolája lett, melyben az oktató szerepét a huszár töltötte be.

A később Bécset is nyugtalanító török veszedelem a császári udvar figyelmét a magyar huszárban rejlő lehetőségekre irányította. A királyok a könnyű lovaság jelentőségét felismerve, már a XVI. század derekától kezdve mind több és több magyar lovascsapatot szerveztek, melyek seregüket a nyugati harctereken, illetőleg lovagok ellen vívott harcokban is nem egyszer győzelemre segítették. A magyar lovascsapatok száma hullámvonalban ugyan, de állandóan gyarapodott. A 30 éves háború folyamán a magyar huszár a császári haderő fontos tényezőjévé fejlődött, a XVII. század végén szerves, — a XVIII. század derekán pedig végül már határozottan főalkatrésze lett. Kétségtelen, hogy a magyar huszár aránylag gyors fejlődésmenetét a lövőfegyver térhódítása is elősegítette. A puskatüz ellen a páncélvért nem védett. Annál hatásosabbnak bizonyult ellene a mozgás. A meglepetésszerű gyors rajtaütések, a száguldó lovasrohamok a még lassan működő kezdetleges fegyverek hatását kitünően ellensúlyozták. Ennek tulajdonítható az a fokozatos átalakulás, amely a huszár előnyeinek felismerése után a

császári sereg hadszervezetében is végbement. A német páncélos, nehéz lovasság a fegyvernemek között elfoglalt előkelő helyét idővel szintén a magyar huszárt utánzó könnyű lovasságnak engedte át, akárcsak jóval előbb a magyar lovag.

A Rákóczi-féle szabadságharc lezajlása után a magyar huszár több évszázados életének egyik jelentős állomásához érkezett. Az állandó, magyar reguláris katonaság alapját megvető 1715. évi VIII. törvénycikk megszületése után rohamosan emelkedett a császári zászlók alá toborzott „reguláris“ magyar huszárezredek száma. A gyarapodás ütemére jellemző, hogy a lengyel örökösödési háború (1734—35) alatt hat huszárezredet állítottak talpra. Míg a török hódoltság korában a császári színek alatt hadakozó magyar lovascsapatok „irreguláris“, „ad hoc“ alakulások voltak, addig III. Károly idejében a huszárezredek a haderő állandó alkotóelemeivé váltak.

A huszár fejlődési vonala a XVIII. század első felében szinte meredeken ívelt felfelé és tetőpontját Mária Terézia háborúi alatt érte el. Ez az a korszak, amelyben a hadsereg állandó keretei fokozatosan kialakultak és megszilárdultak, a Monarchia haderejének szervezete kiépült, s a csapatok körében olyan életrend és életformák állandósultak, amelyeknek hagyományai a legújabb időig éreztették hatásukat.

A Habsburg-dinasztia uralkodása alatt a magyar huszár bámulatos teljesítményeket vitt véghez, olyanokat, melyeknek híre csakhamar világszerte elterjedt. Ennek kell tulajdonítanunk, hogy a huszárt több-kevesebb sikerrel Európaszerte utánozni kezdték.

Az ekként nemzetközi fogalomná lett huszárt a lövőfegyver tökéletesedése később megállította rohamos fejlődésében. A napoleoni háborúk s a XIX. század derekának szabadságharcai idejében még magasan ragyogott a huszár neve, de a hátultöltő, majd az ismétlőfegyverek korában a fegyvernemek éléről leszorult, hogy a világháború utáni gépkorszakban a technika vívmányainak még több helyet engedjen át. De bármit is hozzon a jövő, magyar huszár lesz, amíg csak magyar ember lesz, mert a magyar róna termi a magyar huszárt s a magyar huszár védi ezt az imádott szülőt.

A magyar lovas ezeréves történetének megírásánál célunk az volt, hogy elsősorban fejlődéséről, életéről, jellegzetes vonásairól, szóval lehetőleg lelkéről adjunk megközelítően hű képet. Tollunkat ennélfogva nem kötöttük szigorú szabályokhoz. Voltak időszakok, melyekben lovasőseink szervezetét,

harcmódját, szokásait, igyekeztünk jobban kidomborítani, voltak viszont olyanok is, ahol a szervezetre csak nagyjában tértünk ki s inkább a haditettekre s a huszárnak, azaz elődének történelemformáló szerepére vetettünk nagyobb súlyt. A kettő közül mindig azt igyekeztünk előtérbe állítani, amelyik véleményünk szerint a magyar huszár és elődje igazi lényének megismeréséhez fontosabb adatokat szolgáltatott. Gondosan ügyeltünk természetesen arra, hogy az elbeszélés folyamatossága hátrányt ne szenvedjen.

A huszár-névnek eredetéről szóló felfogások közül a komoly, szakszerű, tudós történetkutatásra támaszkodó legújabb elméletet fogadtuk el.

A világháború eseményeinek megörökítésénél — sajnos — nem tudtunk a többmillió hadsereg összes huszártetteire kiterjeszkedni. Ez különben is erőnket felülmúló vállalkozás lett volna. Azt sem mondhatjuk, hogy a legkiemelkedőbb haditetteket gyűjtöttük össze. Csak azokat beszéltük el, amelyeknek hadműveleti iratai rendelkezésünkre állottak.

Célunk egyébként sem a huszárvirtus dokumentumainak összegyűjtése volt. Itt elsősorban a világháború magyar huszárjának az ezeréves határokért vívott hősi küzdelméről akartunk lehetőleg összefüggő és egységes képet adni. Arról az élethalálharcról, amelynek tisztítótüzeiben a huszár végezetül önmagán, a maga „huszárságán“ is áldozatos nagy győzelmet aratott, s a nagy célok érdekében legkedvesebb „bajtársától“ — lovától — is búcsút véve, gyalogmódra szuronnal és kézigránáttal rohamozta meg az ellenség állásait.

Nem mulaszthatjuk el ez alkalommal, hogy köszönetet mondjunk mindazoknak, akik művünk összeállításánál szíves közreműködésükkel segítségünkre voltak: vitéz Berkó István ny. ezredes, vitéz Horváth Sándor vkszt. ezredes, továbbá dr. Tóth Zoltán nemzeti múzeumi igazgató-őr, egyetemi ny. rk. tanár és dr. Fekete-Nagy Antal országos levéltárnok uraknak, akik útbaigazításokkal, értékes tanácsokkal szolgáltak s a tudományos érdeklődésük körébe vágó fejezeteket szakszerű megjegyzésekkel látták el; ugyancsak köszönetet mondunk dr. Gerő László úrnak, aki vázlatunkat olyan nagy szakértelemmel és művészcézzel készítette el. Végül meg kell hajtánunk az elismerés zászlaját, a kiadó, Reé László úr előtt, akiben e mű megírásának dicséretreméltó eszméje megszületett.

A SZERKESZTŐK.